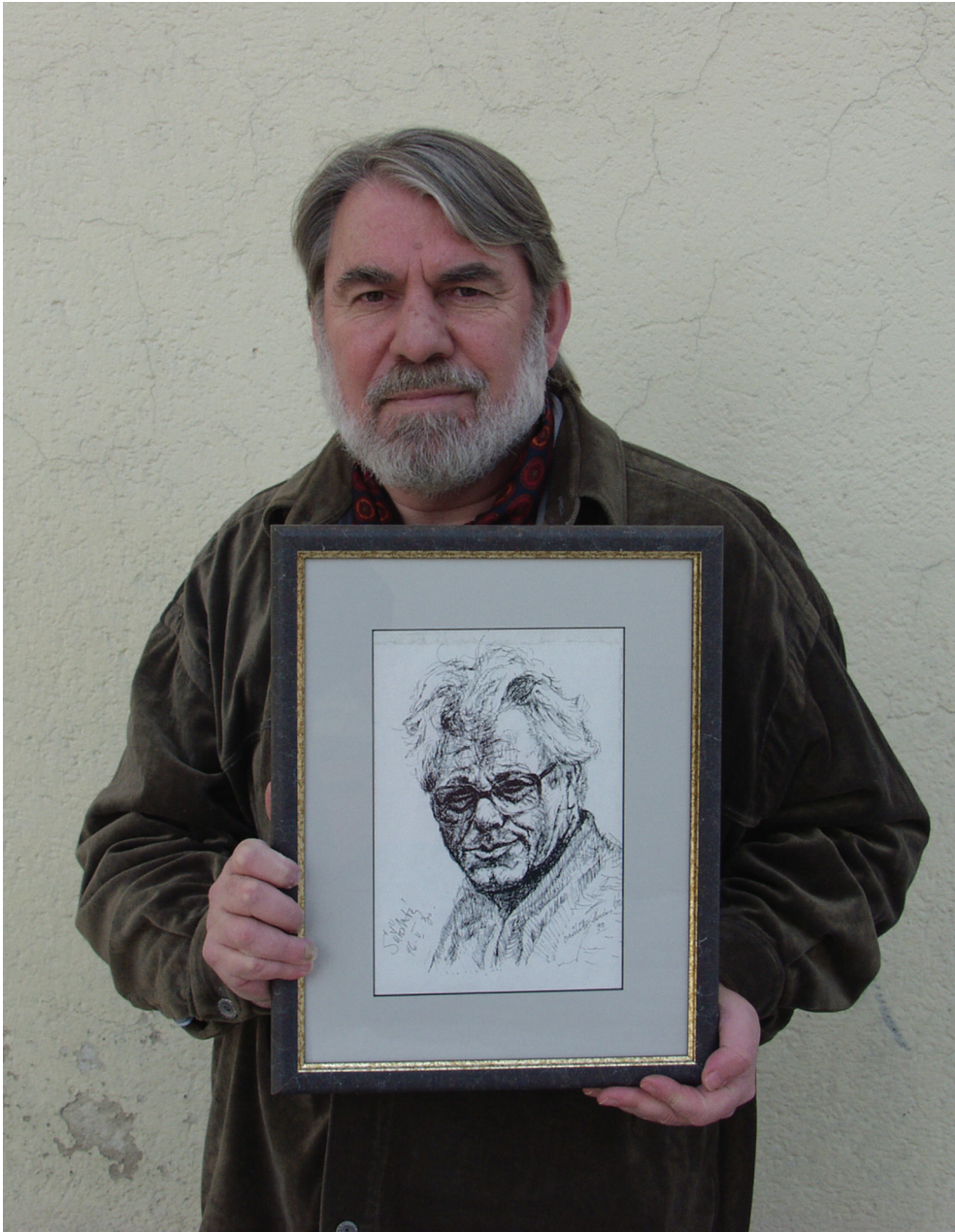

Cserőháti Kovács István

„Az életem nagyon kontrasztos: nagy örömök és nagy fájdalmak váltakoznak benne. Mindvégig szerény anyagi körülmények között éltem, ma sincs ez másképp. Az anyagi javak gyűjtése helyett mindig is sokkal inkább érdekelt az alkotás. Ma is erre törekszem...Még rengeteg mindent el kell mondanom...”

(Részlet „A valóság és a hűség keresztje” c. önéletrésztéből)

Cserőhádi Kovács István életrajza

A Heves megyei Poroszlón született 1950-ben. Szüleinek köszönhető, hogy hamar betű- és rajzközelbe kerülhetett. A két szülő a fővárosi cserkész-könyvesboltban ismerkedett meg, s későbbi otthonuk értékes műveket őrző könyvtára már korán mindennapos szellemi táplálékul szolgálhatott a kislfiúnak. A családban a „tisztá forrás” jegyében fogant népzeneét Bartók, Kodály, a klasszikusokat pedig elsősorban Liszt, Verdi, Mozart és Puccini művei képviselték.

Önéletírásából idézünk:

Édesapám így írt Édesanyámnak egyik levelében:

„...Köszönöm Neked, hogy ennek az elmúlt 20 évek minden örömeiben, szomorúságában, gondjában-bajában hűséges élettársam voltál. Köszönöm házasesetünk kezdeti szakának nehézségei között – fogságom idején – akadályt nem ismerő utánam járásodat és mentő szeretetedet. Köszönöm a honi emigrációba való elkísérést, a falusi élet előre nem látható nehézségeinek vállalását és azt a helytállást, amellyel ezt az életformát megvalósítottad. Köszönöm, hogy családuink tartóoszlopává lettél, hogy gyermekeinket felnevelted sok gond és gyötrődés közepette, magadat áldozva értünk... Áldjon meg mindezekért az Isten... (Apafa, 1965. április 12.)”

Ez az idézet; ezek a több nemzedéken átívelő sorok teljesen egybecsengenek: a határtalan szeretetről, ragaszkodásról és szerelemről tanúskodnak. Miért is idéztem mindezeket? Egyrészt, mert csodálatosak, másrészt, mert hitem szerint vannak olyan meghatározó genetikai örökségek, amelyek megszabják az ember sorsát. Bennem is visszacsengenek ezek a mély

érzések, a szeretet katarzisa, az a libidó, amely alapja és mozgatója a művészi alkotómunkának is. (L. C. Gy.-hez).

...Édesapám a polgári iskola befejezése után a sárospataki népfőiskolai tanfolyamokat is elvégezte, majd a népi írók tanításai nyomán a Parasztszövetség központjában Kiss Sándor nemzetgyűlési képviselő titkáráként és barátjaként munkálkodott a parasztság érdekvédelmében. A doni poklot is megjárta. Haláláig szerényen végezte a Közép-Tiszavidék népéletének még alig feltérképezett vizsgálatát. Édesanyám a versek és az irodalom idézéseivel hatott rám.

Kiss Sándor özvegye Poroszlón 1997-ben. Balra Cserőháti K. István, középen Kiss Sándorné, jobbra a szülők

Nemrégiben ötlött fel bennem az a felismerés, hogy Mancsi nagynéném keresztzemes hímzéseinek csodálata mennyire egyengette utamat a vizuális önkifejezés kényszere felé.

Amint azt megírtam a „Cserőháti emlékek” c. cikkemben, a Baranyai házaspár orvoslakásában látott Van Gogh-napraforgó-csendélet ragadott el a képzőművészet – akkor még rejtelmesnek látszó – világába. A „metszőolló” másik szára a debreceni Református Kollégium Gimnáziuma volt. A debreceni

diáknak a szerénység és a megismerési vágy kötelező mérce volt: magunkba szívtuk Csokonai és Ady élet-mohóságát, pogány-kereszténységüket és bazsarózsás merengéseiket. Pösze Lajos igazgató úr már az első évben engedélyt adott arra, hogy heti két alkalommal látogathattam a debreceni művész-kört, melynek vezetői Bíró Lajos és Félegyházi László festőművészek voltak. Bíró a puritanizmusával, éles logikájával, művészet-etikai következetességével, kemény, néha kíméletlennek tűnő kritikájával, Félegyházi Laci bácsi pedig szubjektív ösztönösségével, impresszív és expresszív erejével hatott rám. Viharos, extatikus festészet volt az övé, pillanatok alatt ragadta meg a leglényegesebb képi elemeket, szinte illata volt színeinek. Annyira hatott rám, hogy a kezeimben még most is érzem villámgyors mozdulatait, a képi „varázslás” felemelő élményét. A körrel a tiszacsegei művésztelepet is látogattuk, ahol már Bihari Sándorral, Kapcsa Jánossal, Ásztai Csabával és Pellet Jánossal is bohémkodhattam kedvemre.

A debreceni Református Kollégium
jubileumi ünnepségén 1988-ban

Érettségi után felvételizett a Budapesti Képzőművészeti Főiskolára – sikertelenül. Ez akkor ugyan elkészerítette, ugyanakkor még erősebben ösztönözte arra, hogy kialakítsa saját művészi útját.

Debrecenből 1968 őszén a fővárosba kerültem. Nyomdász-tanulóként a Gutenberg művelődési otthonban működő ifjúsági klub vezetésében is serénykedtem. Sok „nagyot akaró” lírikus futott ott össze, remek klubesteket tudtunk szervezni. Nyomdász fiatal volt akkor (Dévai) Nagy Kamilla és Mikó Pista, aki offset-fényképésztanuló volt. A klubesteken csatlakozott még hozzánk Sebő Feri és Halmos Béla, Ferencz Éva, Muzsay András, a Góliát és a Kaláka együttes. (A Kalákában énekeltek a hatvanas évek legvégén és a hetvenes évek elején Mikó István – később színművész lett–, Radványi Balázs, Gryllus Dani és Gryllus Vilmos, a Sebő együttesben pedig Sebő Feri, Halmos Béla, Koltay Gergő és Éry Peti is). A pol-beat műfaját Vámos Miklós képviselte. Vele egy munkapad mellett dolgoztam az Egyetemi Nyomdában. Később író lett, és televízió-műsorokat vezetett. Gyakran összejöttünk Keszthelyi Imre nyomdász-barátomnál. Pazar népzenei lemezgyűjteménye volt. Külföldi útjairól mindig hozott lemezeket. Jókedű estéket töltöttünk ott, párnákra kuporodva, zsíros kenyér majszolása közepette hallgattuk az amerikai, angol, grúz, zsidó, magyar, szlovák, szerb, török, cigány, üzbég folklór remekét. Ferencz Éva, a „Röpülj Páva” énekverseny felfedezettje sok dalt megtanított nekünk. Néhány év eltelt, és diadalmaskodott hazánkban a táncház-mozgalom. Faragó Laura is ekkortájt jött Budapestre Szegedről, az ő karrierje is ezekben az években kezdődött. Bólya István (most az Interneten „bolyapo”) volt nyomdásztársam jóvoltából Németh Géza – a „békepapság” által a palástjától éppen akkor megfosztott református lelkész (Németh Zsolt volt külügyi államtitkár édesapjának) érdi lakásában találkoztam először Czine Mihály irodalomtörténésszel is személyesen. Kénytelen voltam vitába szállni vele, mert szerinte a debreceni Református Kollégium a XX. században sokat vesztett századokon átívelő fényéből. Később a sárospataki volt népfőiskolai

találkozókon kerültem vele, Csoóri Sándor költővel és Béres Ferenc népdalénekesssel is bensőséges baráti kapcsolatba.

Mindezen elfoglaltságaim mellett még szerelmes is lettem F. Juditba. Sejtelmesen túrtuk együtt az őszi avart a Bástya sörözőtől a Dohány utcai lakásáig. Az édesapja református lelkész volt. A család barátjával, Hegyi Füstös Istvánval, gyakran találkoztam Juditéknál. Közeli barátságba kerültem fiával, Hegyi Füstös Lászlóval is, aki szintén nyomdásztanuló volt. Megdöbbenett, hogy olyan fiatalon eltávozott közülünk. Egy munkapad – „regál” – mellett dolgoztam még Sas Gabival, (Sas György kiváló filmkritikus fiával). A regál színfoltja volt Zórád Katika, Zórád Ernő képregény-rajzoló festőművész lánya.

A hetvenes évek elején már önálló művekkel vett részt a budapesti képzőművészeti szakkörök gyűjteményes kiállításán. 1968-1971-ig rendszeresen látogatta a nyomdászok képzőművészeti szakkörét, ahol Xantusz Gyula festőművész-tanár volt a mestere, ugyanígy a Vasas Szakszervezeti székházban működő művészkört, melyet Szlávik Lajos festőművész vezetett. Hat évig töltötte be a karcagi Ifjúsági Ház vezetői tisztségét, s vezető szerepet töltött be a tavaszi és őszi tárlatok megrendezésében. Közben katona volt Ady-ligeten. Szerencséje volt, nem kellett ezekben az években sem lemondania a művészetről: műsoros esteket szervezett, valamint vezette a Balassi Klubot és a rajzkört.

1971-től kezdtem el népművelői munkámat Karcagon mint a Városi Ifjúsági Klub vezetője. Hamarosan megismertem a város képzőművészeit, és Tóth István munkatársammal nekiláttunk a karcagi Galéria létrehozásának, ahol 1975-76-ban közreműködtem a tavaszi és őszi tárlatok megrendezésében. 1975 nyarán Berekfürdőn megrendeztük az első megyei művésztelepet, melynek szakmai patrónusa Buna Konstantin festőművész volt. A pezsgő művészeti élet kedvező hatással volt rám. 1975-ben a túrkevei Nagykun Városok Képzőművészeti Pályázatán nívódíjat nyertem, ugyanebben az évben két képemet is becsúszították az I. Országos Alkotó Ifjúság pályázatára.

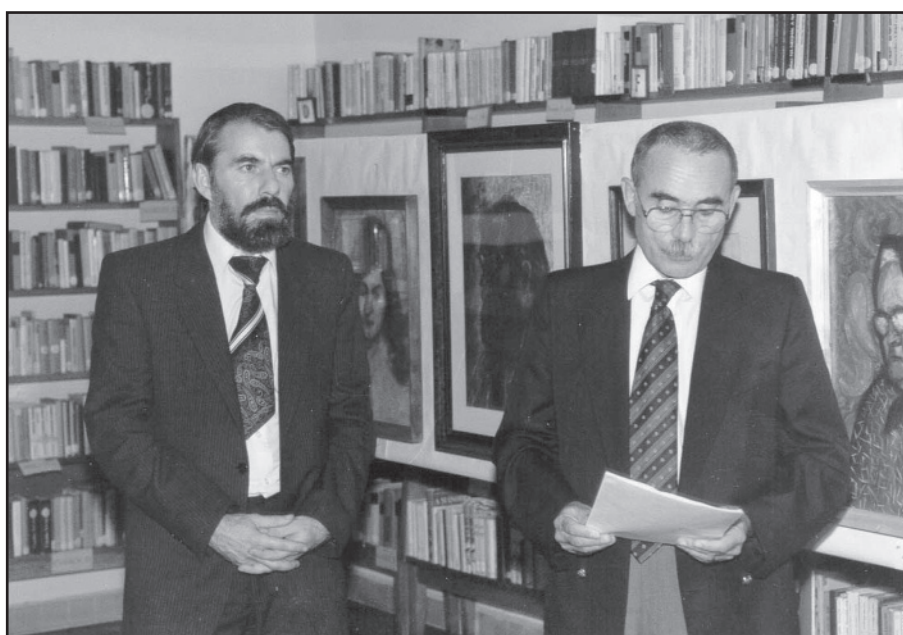
Közben katona voltam: határőr. 1976-ban elvégeztem a debreceni Tanítóképző Intézet népművelő-könyvtáros szakát, megnősültem, még abban az évben megszületett Zoltán fiam, s mivel szűk volt a szolgálati lakás, megpályáztam a zánkai körzeti művelődési ház igazgatói állását. Eszter lányom már a Dunántúlon született meg, a tapolcai kórházban, egy fagyos téli éjszakán. A zánkai évekből szívesen emlékszem az öt kisközség (Zánka, Monoszló, Szentantalfa, Szentjakabfa és Balatonszepezd) kulturális vetélkedőire, az általam vezetett ifjúsági színjátszó csoportra, valamint gyermek-alkotóklubra. Ugyanígy a Nyék Sándor népdalgyűjtővel történt megismerkedésre, Vass Lajos zeneszerző-karnagy zánkai látogatására és a Kutasi Zoltán – művelődési ház igazgató – badacsonytomaji barátomnál töltött „világmegváltó” estékre.

A Zánkán töltött idő alatt nemigen volt ideje saját művek megalkotására; itt mindössze két kép készült.

A zánkai gyermekalkotók között 1980-ban

1981-ben Pilisvörösvárra költöztünk. Ezt az időszakot a családalapítás gondjai és a népművelési munka mindennapos küzdelmei és apró örömei jellemezték. A fából vaskarika-készítés és a kősziklából vizezfacsarás korszaka volt ez. Szép kezdeményezésünk volt a pilisszántói alkotóműhely létrehozása Agócs Attila szobrászművész barátom vezetésével, de pontosan nem is tudom, miért, rövid idő múlva megszűnt az ottani tevékenység. Alig festettem ezekben az időkben, annyira lekötött a népművelői munka.

Az 1989. évi pilisvörösvári kiállítást dr. Baranyai Miklós nyitotta meg a városi könyvtárban.

Áttörés csak 1985 végén következett be, amikor abba hagytam a vörösvári igazgatói munkámat. A fővárosi Építőipari Szolgáltató Vállalatnál folytattam kulturális tevékenységemet. Bóta Piroskának, a rákospalotai múzeum vezetőjének 1986 őszén megtetszett az irodám falán lévő festményem, és rábeszélte, hogy legyek tagja az újjalotai művészkörnek. A kör

még ez év decemberében meghirdette a „Tájak és emberek” c. pályázatát, amelyen harmadik díjat nyertem. A díjátadáson ismertem meg dr. Pogány Ö. Gábor művészettörténészt, aki megnyitotta budaörsi tárlatomat, és a későbbiekben minden karácsonyra elküldte köszöntő sorait.

1988-ban nagy megtiszteltetés ért. A volt népfőiskolások találkozóinak szervezőbizottsága felkért, hogy állítsak ki a Sárospataki Református Kollégium Makovecz Imre tervezte repozitóriumban. A kiállítást atyai jóbarátom É. Kovács László, Gömör néprajzi gyűjtője és festőművésze nyitotta meg. Óriási élményt jelentett a debreceni Református Kollégium jubileumi tárlatán is szerepelni; hálásan gondolok vissza Dr. Nagy Mihály volt osztályfőnököm és Kiss László gimnázium igazgató meghívására.

A 70-es, 80-as években rendkívüli hatással voltak rám a volt sárospataki népfőiskolások évenkénti látogatásai dr. Újszászy Kálmán bátyánk nagy diófája alatt.

1992-ben Turcsány Péter író barátom megkért, hogy a nagyrévi gyermekalkotó táborban vezessem a képzőművészeti szekciót. Masszi Péter és Turcsány Peti költészettel és rímfaragásokkal, Szutor Ági népdallal és tánccal, Bíró Gyula szobrászművész pedig nemezeléssel, agyagozással örvendeztették meg a gyerekeket. A táborot meglátogatta Lezsák Sándor és felesége, valamint Karcsi bátyám, aki kitűnő nyúl-paprikást főzött bográcsban, vele tartott Bocskai Vince szovátai szobrászművész és felesége Margit, aki bámulatos tudással ismerte a gyógyfüveket.

Vass Lajos – immár Kárpát-medence-szerte ismert – portréját 1992-ben nem sokkal halála előtt készítettem el. Ez egyike a legjobb tollrajzaimnak. Sajnos Benedek István író, orvosprofesszor portréját nem tudtam elkészíteni, Ő a reneszánsz hazájában, Olaszországban tért meg az örökkévalóság Urához. 1994-ben jelent meg édesapám „Poroszló község Néprajzi Hagyományai” c. könyve, amely összefoglalta életművét. A könyv bemutatója egybeesett Habsburg Ottó poroszlói látoga-

tásával. A Poroszlóiak kívánságára szeretettel nyújtottam át neki „A poroszlói kertek alatt” c. festményemet, mint a község szeretetteljes ajándékát.

Az Érdi Gyermekotthon nevelőtanára, majd otthonvezetője 1997 és 2000 közt, s közben Budapesten, Pilisvörösváron, Százhalombattán és Poroszlón nyíltak kiállításai.

Az ezredforduló évétől napjainkig a fővárosi Esze Tamás Gyermekotthonban tölt be nevelőtanári állást. Mint eddig is mindig, kiállítófalakra kerülnek képei Badacsonytomajban, Budapesten, Pilisvörösváron, a debreceni Nagytemplom Kálvin termében, Poroszlón és Dorogon.

Az ötvenedik születésnapomon (2000 márciusában) szerettem együtt ünnepeltek velem jubileumi tárlatsorozataimon. Szépen megrendezett kiállításaim voltak Pilisvörösváron, Százhalombattán és Poroszlón. Viszonzásul csendéleteimmel köszöntöttem a közönséget.

Ötvenévesen kellett rájönnöm, hogy amit eddig csináltam, nagyon kevés, túl sok évet pazaroltam el. Túlságosan is önfejtű vagyok, mert azt gondolom, hogy mindennek úgy kellett történnie, ahogy történt.

Egyre súlyosabb problémákkal küszködő házassága 2001-ben felbomlik. Az ilyenkor elkerülhetetlen gondok mellett előnyére szolgál, hogy alkotó- és életereje szabaddá válik, s ez a válást követő művein vissza is tükröződik. Boldogság számára, hogy férjhez megy leánya, és megszületik első unokája.

Munkahelyén, a gyermekotthonban már képzőművészeti kört vezet, nyáron pedig gyermek alkotótáborot a Szalonna község melletti Rakaca tónál.

Életébe beköszönt a szeretet, s vele a szerelem is. Megtalálja életét és alkotómunkáját egyaránt segítő párját a művészetbarát nagyváradi családból származó Nagy Gy. Tünde személyében. Közben – nagy fájdalmára – végső búcsút kell

OTTO von HABSBURG
Mitglied des
Europäischen Parlaments

Pöcking, 1994. július 6:

Kedves Cseröháti Kovács Úr!

Rendkívül örültem annak a szép ajándéknak, amelyet Ön nekem Poroszlóra hozott. Mindig kedves emlék lesz számomra, azon kevés órákról, amelyeket Poroszlón tölthettem. Köszönöm, hogy becses művét nekem ajándékozta.

Önnek továbbra is sok sikert kívánva,

meleg üdvözlettel:

HABSBURG OTTÓ

Habsburg Ottó köszönő levele

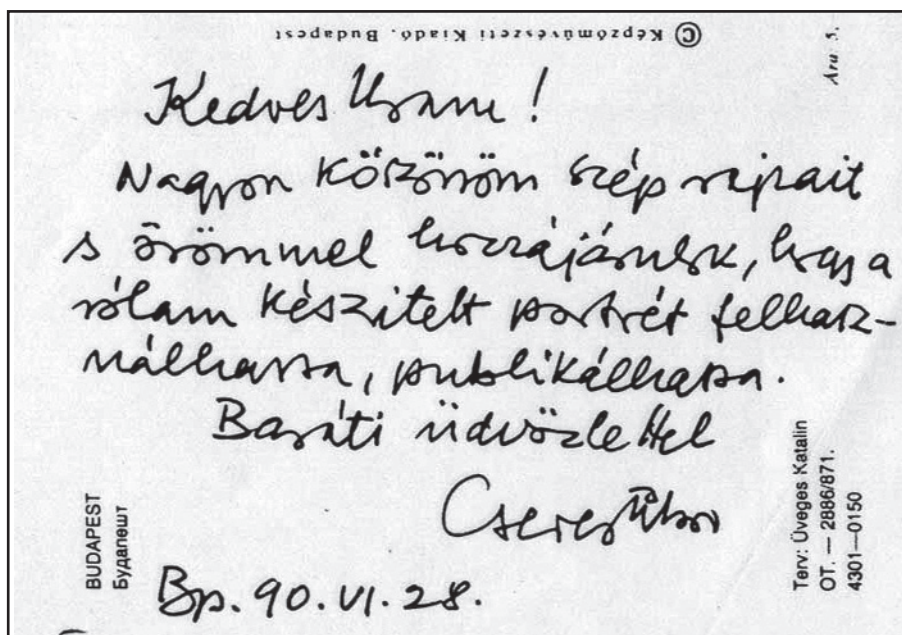
vennie életét személyes példaadásával is végigkísérő édesapjától.

Napjainkban felváltva él Budapesten és Pilisvörösváron, ahol tiszteletbeli tagja a „Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület”-nek.

Képeit legszívesebben a Tisza-tónál Poroszlón, és itt, a számára mindig is újabb és újabb ihletet adó kisvárosban, annak szépfekvésű környékén alkotja. Műterme is itt van.

Pócsi János

(A dőlt betűs szemelvényeket Cserőháti Kovács István: „A valóság és a hűség keresztje”c. önéletírásából idéztem, melyet az itt szereplő fotókkal és dokumentumokkal együtt a művész bocsátott rendelkezésemre. – Pócsi János)

Cseres Tibor író levelezőlapja

Cserőháti Kovács István festészete

A mögöttünk hagyott évezred utolsó százada a kísérletezés, a hagyományoktól való elszakadás kora volt.

A festők különösen szívesen bontották meg a „törvényt”, s mivel a klasszikus avantgard mozgalmak története a századközépen lezárult, a „fin de siècle” időszakára már Chirico, Schmitt-Rotluff, Kandinszkij, Kassák, Klee számít klasszikusnak. A századvég művésze tőlük merít, az ő munkásságuk az etalon, ők a minták (v. ö.: posztmodern, transzavantgard). Ha a mai festő régi korokhoz nyúl vissza, Caravaggio vagy Hogarth parafrázisokat fest (Csemus Tibor). A realiztikus hagyomány alig van jelen. Valószínűleg ennek egyik oka az úgynevezett szocialista realizmus (mely miazmás álmainkban se jöjjön elő...), s amelytől Cserőháti Kovács István festészete igen-igen távol áll. Pedig az ő piktúrája realiztikus, ám inkább a XIX. sz. érzékeny, bensőséges realizmusára megy vissza, sok köze van Barbizonhoz, ahol magyar mesterek is dolgoztak (Paál László), s ahol az 1910-es években számos magyar művész állt meghattottan Jean-François Millet műterem-kunyhója előtt.

Cserőháti személyes kötődésű tájai a „paysage” intim tartományába helyezhetők el, panteisztikus, finom tájképek ezek, ahol még staffázs-figurára sincs szükség: a tájban Isten és ember is jelen van. Poroszlón és környékén (a szülőföldön) készült munkái a festői értékeken kívül más erényekkel is bírnak. Kevés vidék- és életforma változott annyit, mint éppen ez. A Tisza-tó átrendezte a tájat, a hagyományos tiszai halászat sem a régi már, Cserőháti művei ilyenformán etnográfiai, kultúrhistoriai értékkel is bírnak (Poroszlói táj – 1999, Cserőháti táj – 1999, Poroszlói halász – 1992).

Ritkák – de igen fontosak – azok a táj-, illetve városképek, ahol a festő kicsit távolodik a natúrától, s amelyekben egyfajta dekoratív, szerkesztő szándékú attitűd mutatkozik meg. E művek archetípusait a nagybányai „neósok”, a Párizst megjárt nemzedék főműveiben lelhetjük fel. A sorból bátran kiemelhetjük a Dunántúli utcarészlet (1987) vagy a Poroszlói kertek alatt (1988) című opuszokat. De e körbe tartoznak a kifejezetten kolorista virágcsendéletek is, melyek azt bizonyítják, hogy banális témák is lehetnek festőileg fontosak, érdekesek.

Külön műcsoportot adnak Cserőháti portréi. 1975-ös és 1990-es önarcképei a pszichologizáló portré szép példái. Előbbin a révülő, befelé néző festő mutatja meg magát, az utóbbin a szúrós tekintetű, a világ dolgait már jól ismerő (talán kicsit szkeptikus?) művész néz szembe a szemlélővel.

Mindeközben számos karakteres portrét festett és rajzolt számára kedves személyiségekről, melyek közül most csak az édesapjáról készültet emeljük ki (Édesapám portréja, 1990). Id. Kovács Károly az egyenes derekú parasztember, aki a hajdani népfőiskolai mozgalomnak jelentős személyisége, s több ilyen tanulmány bölcse szerzője volt (s akinek asztalánál e sorok szerzője is kellemes órákat tölthetett), a festő számára életmodellt jelentett. Szakmailag pedig a Glatztanítványként Párizst, Nagybányát megjárt, majd Debrecenben letelepedett Félegyházi Lászlót kell megemlítenünk, akit Cserőháti Kovács István mesterének, mentorának tart. Noha Félegyházi nagyívű pályája a Római Iskolától a lírai absztrakcióig sokfelé mozdult, Cserőháti tőle a természetelvű piktúra szeretetét szívta magába, a *natura artis magistra* örökérvényű szellemében.

Hann Ferenc
művészettörténész

Levél Cserőháti Kovács Istvánnak

„A festő láttat bennünket, és kérdéseket tesz fel a szemnek!”

(Paul Éluard)

Kedves István!

Sok-sok hete már, hogy azon gondolkodom, milyen formát is válasszak, hogy műveidről, azok keletkezéséről, s legfőképpen rólad, magadról minél többet elmondjak e könyv lapjain?

Írjam meg életrajzodat, s illusztráljam műveiddel? Beszélgetésünk során magad mondtad el, hogy küszöbön áll a téged bemutató biográfia, melyet barátoddal, Kotsis Sándorral együtt készítenek.

Mutassam be műveidet, mintha egy képzeletbeli tárlaton járnék? Ez már kicsit jobban tetszene, de azonnal elém villannak, amiket olvastam: sok-sok kiállításod megnyitóját, s az ezeken elhangzott bemutatásokat, megnyitóbeszédeket. Ezeket e téren nálam sokkal otthonosabban mozgó, felkészültebb szakemberek: művészettörténészek, írók, más műfajbeli művészek tartották, vezették. Hangom, szakmai tudásom nem érhet fel hozzájuk.

István! Kérlek, ne haragudj, hogy levelet írok! Ezt a magamfajta, a művészet értékeit „csak” szerető ember is megteheti, hozzád-rólad szól, és talán közvetlenebb, személyesebb is.

Személyesen csak néhány alkalommal találkoztunk, s mégis: ha telefonálunk, levelezünk, úgy érzem, már évek óta ismerlek. Honnan ez az érzés?

Ahogy futnak a betűk, egyre tisztább, hogy ehhez két dolog kell: az ember, azaz Te magad, másrészt sok év alatt megalkotott műveid. Utóbbiak részben már emlékeim falán függnék, másrészt – hála a technikának – egyetlen kattintásra elém tárulhatnak.

Arcodat már régebről ismerem. Először városunk, Pilisvörösvár lapjának néhány évvel ezelőtti számának cikkében láttam. Itt két arcod fordul felém: egy önarcképed és egy fénykép. Utóbbin Sütő Andrásról készített grafikádat mutatod. Már is két emberi tekintet, mondanivaló néz szembe velem. Mindkettő bajszos-szakállas, az arcodból csak a legfontosabb részleteket láttatja. Számomra ezek közül a szem az első. A festmény-szem kérdő, kutató, távolba tekintő, vibráló. Önmagában kutat kissé gyanakodva, az emberben a végtelent. A fotó-szemek nyugodtak, szinte hívnak: „Gyere, nézz ide! Nekem ezt az arcát adta emlékebe Sütő. Mit szölsz hozzá?”

Jó festő vagy! Ezt már sokan és sokat leírták. Írók, művészettörténészek, újságírók. Egyiküknek szakértelme, szaktudása, másikuknak hozzád fűződő régi, talán gyerek- és ifjúkorotok ismeretsége ad több, méltóbb jogcímet, s főképp eszközöket, hogy beszéljen, betűkké, mondatokká formálja rólad, alkotásaidról eszébe jutó gondolatait.

És itt újra csak erőt vesz rajtam a kételkedés. Mit tehetek még én ezekhez...?

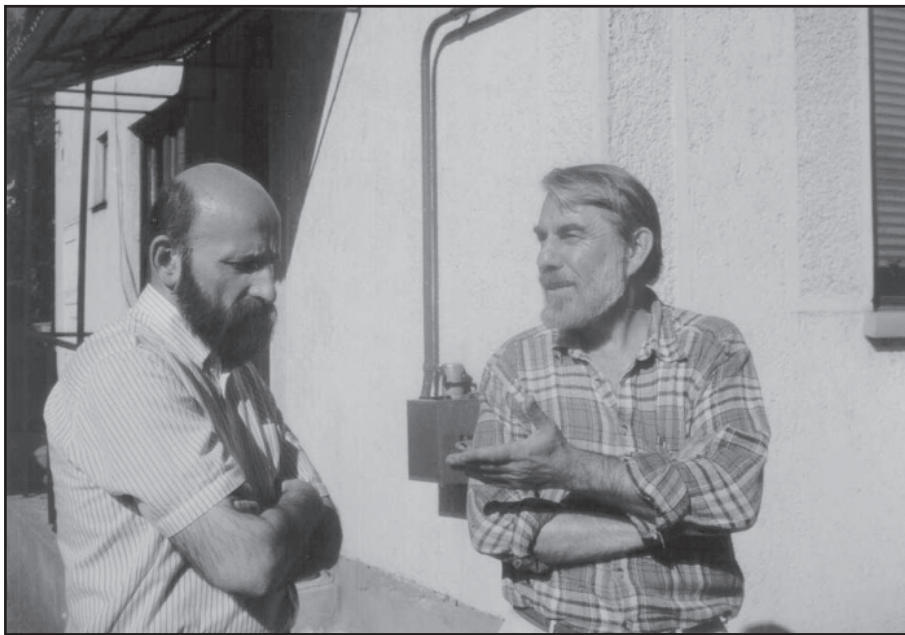
Nézem többször is egymás után képeidet, és rögtön az elején úgy határozok: szép dolog ugyan a rend, de nem akarom most idősorba állítani őket. Várom ugyan, hogy elküldd keletkezésük éveit, de most még nem is hiányolom igazán a számokat. Szabadabb így minden; az időrend sem állít korlátot a gondolatoknak...

Az első benyomások fontosak, s nem könnyen változnak meg.

Mindjárt az első: nem látom témák sokaságát képeiden. Nem érzékelem igazán hosszas útkeresés lenyomatait sem. Képeid még további egy-két áttekintés után sem láttattak velem szenvedést – sem életedben, sem művészi pályádon. Azt hiszem, a jó művek – s nemcsak a képek általában –

előbb szemérmesen elrejtik a bűnbajt, még tán az örömet is, el az élete keresztútjain esetleg bizonytalanul körbetekintő embert. Mindezek csak később bukkannak elő a néző, a befogadó előtt – igaz, hogy akkor már jóval nagyobb erővel.

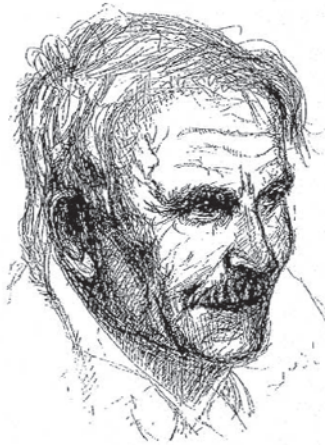
Egészen bizonyos vagyok benne, hogy alkotásaid a természet, a NATURA köré gyűlnek – a tájak, a virágcsendéletek, de legfőképp: az emberi arcok! E felfedezést csak megerősítette személyes találkozásunk: beszédmodod, hangerőd,

**Bocskai Vince szovátai szobrászművésszel
Karcagon 2000 májusában**

gondolatfűzésed, egyáltalán a tőled érkező kisugárzás. A magyar Alföld közepéről, a Tisza mentéről, Poroszlóról jöttél. Nem használod az ottani tájszólást, de megtartottad szavaid mondásának ízét, azt a hanglejtést, hangsúlyozást, melynek hallatán - biztos vagyok ebben – az ország mindenfajta emberre maga közül valónak érez. Ez utóbbi lehet tán az oka, hogy árnyalatát sem látom portréid arcain pózolásnak, tettetésnek,

*„...a dal a nemzeti élet egy része,
nálunk: »nemzetfenntartó erő.«”
(Kodály Zoltán, 1918)*

**VASS LAJOS
KÁRPÁT-MEDENCEI
NÉPZENEI TALÁLKOZÓ
ÉS HANGVERSENY, 2000**

ERKEL SZÍNHÁZ
BUDAPEST, 2000. május 1.

A Vass Lajosról készült portré a Kárpát-medencei népzenei találkozó meghívóján 2000-ben

művinek. Megnyitottad ezeket az embereket (önarcképeiden pedig magadat), hogy láthasd és láttathasd őket azoknak, akik. Hogy ez megtörténhessen, úgy képzelem, még jó előbb beszélgetni kell velük, vagy – még inkább – régről kell ismer-ni őket. Ha nem is személyesen őket, magukat: apjukat-any-jukat, környezetüket, házaikat, szokásaikat.

Ez a mondat jut eszembe, mikor elnézem az idős, falubeli cigányember durva vonásait, kemény, sötét színekkel meg-festett arcúit, üregeibe vesző szemeinek kékes-szénfekete csillogását. Nem látni bennük az idegenre való rácsodálkozás árnyalatát sem! Nem a „festő úr” előtt ül; földije veti vászonra vonásait.

Másik arc: a már nem fiatal munkanélküli tétova, jövőt-nemlátó tekintettel néz valahová a mögüled-lentről elésőtétlő, bizonytalan jövőbe. Szinte mindegy számára, ki is a festő, de elfogadja! Meg is szólalhatna tán, de minek? Meghallgatja va-laki? Szeme, tartása beszél helyette.

Háromféle fő témát látok leginkább, ha eddigi műveidet vé-gigisorolom: önarcképek-portrék, csendéletek és tájképek néz-nek rám-ránk, pihentetik, nyugtatják tekintetünket, ébresztik fel megismerés-vágyunkat.

Aztán persze, van még egy-két, ezektől eltérő motívum is! Felvillanyozó, titkokat rejtő, izgalmas kép a Salome. Égővö-rös, világító sárga, fekete motívumok ugranak szemem elé, ha eszembe jut a levágott, s már tálcára tett fekete bajszos-szakállas Keresztelő János-fejet (micsoda hasonlóság egyik, jóval későbbi önarcképeddel!) kegyetlen-hatalmas ívben ma-gasba lendítő asszonyalak. Ez az előrobbanó kifejezésvágy szemérmesen rejtőzködik minden más képeden. Jóval ké-sőbb tudtam csak meg, hogy első festményeid egyike ez; s itt és most fontossá vált egy pillanatra az idő! Gondolatok so-rát indítja el: vajon miket láthatnánk ma, ha ez a művészi irány erősebb kezekkel vezet téged tovább?

Ennek a kifejezésmódnak letisztult továbbélését legerőseb-ben önarcképeiden érzem. Ezek többsége olaj-vászonfest-mény, de pasztell is van köztük. Tükör mind – de nemcsak neked: a nézőnek is. Bizony, nem vagy elnéző magaddal

szemben! A festményeken a sok vízszintes-függőleges, kevesebb ferde, de mindvégig rövid ecsetvonás, a sokrétegű festés fedőszíneinek férfiasan kemény, igen-nem élessége sugallja, hogy nem könnyen nyíltak a Kékszakállú-kapuk. S ami olykor a legnehezebb: bizonyára Judit sem volt mindig ott, hogy visszhangja legyen a mélyről előtörő kínoknak...

Egészen más gondolatok vesznek körül, mikor grafikáidra esik tekintetem. Itt a Te, azaz a festőművész István önkifejezése háttérbe áll, s felragyog a sokak által, vagy a főképp általad ismert, becsült és szeretett ember (édesapád). Koromnál fogva, s hála könyvnek – rádiónak – tévének – hanglemeznek, ha nem is személyesen, de ismerem legtöbb modelledet. Érdekes: róluk nem festményeket, pasztelleket készítettél, s mégsem hiszem, hogy ez ok nélküli. Érthetőbbé válik így a pillanat, s a pillanatban testet öltő időtlenség. Négyet idézek meg közülük: Sütő András sokat megélt, szelíden szilárd akarattá nemesedett bölcsességét, Szakonyi Károly iróniára mindig kész, eszes, éles tekintetű összefogottságát, Vass Lajos bölcs, baráttan hunyorító, élő-termőföld ihlette „mindenlátását” és Esterházy Péter néhány vonással papírra vetett virtuóz intellektusát. Szeretem ezeket az arcképeket, de ugyanígy a többieket is, mert mindegyiken annyi, s csak annyi rajzvonást látok, amennyi életre keltésükhöz, művészi-emberi jellemük visszasugárzásához szükséges. Nem többet és nem is kevesebbet!

Csendéletek... A természet megannyi kiragadott, piciny, sokszínű szeletei! Vázába, szobába, asztalra varázsolják a mezők, kertek színeit, illatait. Tudjuk: titokban már halottak, de az utolsó felragyogás, a sokféle virág szoros, egymás melletti színekavalkádja, a zöldek árnyalata, formája századok óta ihleti meg a festőket, s hál' Istennek, Te sem maradsz ki sorukból. Sejttem, nem mindig tudatos az akkor eszközül használt, s épp arra a parányi élőcsoportra, annak megfestésére alkalmazott festői módszered, de én mindegyiknél épp oda-válónak érzem. Nem merülök bele, miért. Nem tisztom, nem is kenyerem. Csak úgy tetszenek. Gyönyörködöm bennük, szinte érzem illatukat, félttem őket az elmúlástól. Ez elég is...

Mint valami ínyenc, utoljára hagyom a tájképeidet. Ebben már szerepe van annak is, hogy sokat engedted meglátnom életed folyásából, viharaiból, csendes víztükréből. Már nem állok ellen a rendnek, az idő folyásának, mely végül úgyis győzedelmeskedik mindenben.

Magam e festményeidnek két vonulatát láttatnám. Ha van több is, ezeket képeid önmaguk úgyis különválogatják a finom részletek iránt fogékonyabb szemlélő számára. Tudom, hogy életed patakmedre régebben bizony kövesebb-sziklásabb volt. Szakításba menekülő házasságod felbomlása előtti években készült tájképeid mindegyikén valahol mélyen, a vászon és az első felvitt festékréteg érzékeny találkozásánál érezhető valami vibráló nyugtalanság, zaklatottság. Ez azután egyre-másra erősödik, ahogy a színek egymásba fonódnak. Az annyira szeretett természet iránti alázatod végül legyőzi a festő esendően emberi lelkének háborgását. Elfedi tán még az értelmetlen, a testet-lelket meggyötrő, napi foglalkozásod során halmozódó ilyen-olyan viták zaját is... Mégsem hallgat a mély, s sötét árnyalatokban, nyugtalan ecsetvonásokkal felnyomakszik a vászonra – ha akarod, ha nem!

Gyönyörű szín- és formagazdagságú képed, a Tisza-tó Poroszlónál (2002) – mikor még épphogy csak túl vagy a rossz álmokon – sugározza azt, amiről az imént írtam. Olyan békés ez a táj! De a víz és az ég kékje-zöldje (kék és zöld; mindkettő ezernyi árnyalatban) nyugtalan. Készül valami odalenn és fenn, valami rossz, valami fenyegető!

Érdekes most rátekinteni egy olyan képre, melyhez hangulatában hasonlót ugyan kerestem, de nem láttam. Ez a „Poroszlói kertek alatt” 1990-ből. Utcarészlet, melyet igazán csak a háztetők meleg vörösbarnája jelez, középen zöldellő-vöröslő bokrokkal. S mintha ezt a csendes, meleg békét késsel metszené át valami: az előtéri fák kopasz, levéltelen ágai szinte beleszűrődnek a háttér-égbolt baloldali sötétjéből élénk fehérbe váltó, félelmetes kontúrájába... Súlyja, kérdőjelei vannak ennek a képnek. Mire gondolhattál, mikor festetted?

Élmény együtt szemlélni három festményt: a 2002-es „Tisza-tó Poroszlónál”-t és az idén, tehát 2008-ban festett

„Alföldi táj” és a „Pirkadat a Tisza-tónál” című képeket. Utóbbi kettő színvilága nem kevésbé gazdag, mint az első. Mindent elénk tárnak az égről, annak felhőiről, tájról, vízről, de megszelídültek, egyirányúbbá váltak a vonalak. Varázsütésre eltűnt a háborgás a vízfelszín alól, játékosra csendesültek a nyugtalan felhők... Rendben vagy! Már van társad. Segítő-támogató Tünde-Juditod már melletted van! Együtt álltok a kapu előtt...

Szívesen írnék-beszélnék még róla, mint szólnak hozzám, amint sorolnak előttem más képeid, de végül már csak egyről szólok: arról, ami mind közül a legelőbb megfogott. Ez a „A Tisza-tó télen”. Miért? Talán magyarázza most egy kis hétköznapi villanás az igaz művészet sok évtizeden átívelő hatását...

Az Alföldön nőttem fel magam is. Ma sem tudom miért, de tizenéves gyerekként szokásom volt, hogy még a metsző téli hidegben is olykor kerékpárra ültem, és Szegedről átkerkeztem Hódmezővásárhelyre – különösebb cél nélkül, talán egy időre körülvetni magam a végtelen síksággal. Az út mentén a tájban a víz kivételével minden ott volt, ami az említett képeden is. Már-már e téli utaknak csak távoli emléke derengett előttem ennyi idő elteltével. De nemrég, közel ötven év után, s képed láttán villant át bennem, hogy az a szürkészöld felhő-háttérből előtűnő, dermedt-rózsaszín égboltcsík (igen, az...!) ezt az emlék-tájat az azonosság kristálytisztaságával a feledés legmélyéből itt, belül újra felvillantotta, és immár kitörölhetetlenül. Csak vérbeli, „láttató” festő művének sikerülhet ez, legalábbis azt hiszem! Köszönöm neked!

Befejezem, István!

Levelem végén kívánom, hogy még nagyon sok, és hasonlóan tiszta, őszinte művel gyönyörködtess bennünket!

Baráti kézszorítással:

Pócsi János

Kiállításai

- 1967 Debrecen, Ady Endre Művelődési Ház, kollektív.
- 1969 Tetétlen, Művelődési Ház, kollektív.
- 1970 Budapest, Művész körök gyűjteményes kiállítása.
- 1975 Karcag, Művelődési Központ, kollektív.
- 1975 Túrkeve, Művelődési Központ. – Nívódíj.
- 1976 Budapest, I. Alkotó Ifjúság Pályázat. – Nívódíj.
- 1980 Veszprém, Alkotó Ifjúság pályázat.
- 1982 Érd, Művelődési Központ, kollektív.
- 1986 Budapest, Újpalota, Lila Galéria. Tájak és emberek c. pályázat. III. díj. Megnyitotta: Pogány Ö. Gábor dr. művészettörténész.
- 1987 Budapest, ERAVIS Hotel, egyéni. Megnyitotta: Dr. Hann Ferenc művészettörténész. Közreműködött: Muzsay András énekművész.
- 1987 Budapest, Újpalota, Lila Galéria, kollektív. Megnyitotta: Bóta Piroska múzeumigazgató.
- 1987 Budaörs, Művelődési Központ, egyéni. Megnyitotta: Pogány Ö. Gábor dr. művészettörténész. Közreműködött: Dinnyés József, dalénekes.
- 1988 Budapest, Újpalota, Lila Galéria. Tavaszi tárlat. Megnyitotta: Sípos Endre.
- 1988 Budapest, Határőrezred (Ady-liget), egyéni. Megnyitotta: Cukor György költő. Közreműködött: Dévai Nagy Kamilla énekművész.
- 1988 Szentendre, Művelődési Központ, egyéni. Megnyitotta: Molnár Bertalan.
- 1988 Érd, Művelődési Központ, egyéni. Megnyitotta: Csurka István író. Közreműködött: Dinnyés József dalénekes.

1988 Budapest, Villányi úti Oktatási Központ. Jótékonyági tárlat. Megnyitotta: Vitray Tamás.

1988 Tök, Művelődési Ház, egyéni. Megnyitotta: Cukor György költő.

1988 Sárospatak, Református Főiskola Repozitóriuma. Megnyitotta: É. Kovács László festőművész. Közreműködtek: a főiskola hangszereslistái.

1988 Debrecen, Református Kollégium. Jubileumi tárlat, kollektív. Megnyitotta: Kiss László igazgató.

1988 Budapest, Újpalota, Lila Galéria, kollektív. Megnyitotta: Dr. Zsigmond Attila.

1989. Poroszló, Művelődési Ház, kollektív. Megnyitotta: Vass Lajos zeneszerző-karnagy. Közreműködött: Sebő Ferenc népzenekutató, előadóművész.

1989 Tiszafüred, Kiss Pál Múzeum, egyéni. Megnyitotta: Cukor György költő. Közreműködött: A „Szőke Tisza” népi együttes.

1989 Karcag, Déryné Művelődési Központ, egyéni. Megnyitotta: Körmendi Lajos író.

1989 Pilisvörösvár, Városi Könyvtár, egyéni. Megnyitotta: Dr. Baranyai Miklós főorvos.

1989 Budapest, Újpalota, Lila Galéria, kollektív. Megnyitotta: Sípos Endre.

1989 Budapest, Széchenyi Casinó, egyéni. Megnyitotta: Banner Zoltán művészettörténész. Közreműködtek: A Jánosi együttes és Szvorák Katalin énekművész

1989 Budapest, ERAVIS Hotel, egyéni. Megnyitotta: Cukor György költő. Közreműködtek: A „Nádasdy” Művészeti Szakiskola diákjai.

1989 Budapest, Újpalota, Lila Galéria, kollektív. Megnyitotta: Tóth Lajos művelődési ház igazgató.

1990 Budapest, Sansz Art Alapítvány, kollektív. Megnyitotta: Dr. Demszky Gábor főpolgármester.

1991 Túrkeve, Művelődési Ház, egyéni. Megnyitotta: Finta Sándor szobrászművész. Közreműködtek: Bácskai Melinda és Cs. Kovács Eszter versmondók.

1991 Budapest, Virányosi Művelődési Ház, egyéni. Meg-

nyitotta: Hajdú Demeter Dénes. Közreműködött: Dinnyés József dalénekes.

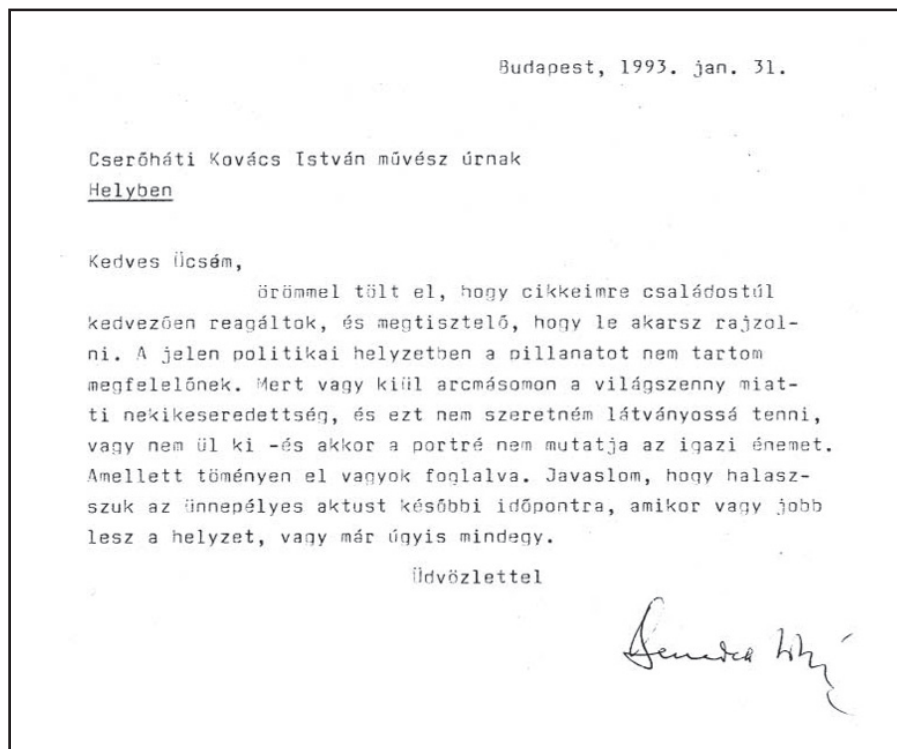
1991 Pilisvörösvár, Művelődési Ház, egyéni. Megnyitotta: Cukor György költő. Közreműködött: Budai Ilona énekművész.

1991 Budapest, „Hermina” Galéria, egyéni. Megnyitotta: Agócs Attila szobrászművész. Közreműködtek: Sztankovics Béla gitárművész és Szokolai Ádám zeneművész.

2000 Pilisvörösvár, „Varázskő” Galéria, egyéni. Megnyitotta: G. Nagyné, Maczó Ágnes polgármester. Közreműködtek: Sztankovics Béla gitárművész, Stadler Vilmos, zeneművész.

2000 Százhalombatta, „Hamvas Béla” Könyvtár, egyéni. Megnyitotta: Turcsány Péter író. Közreműködtek: Budai Ilona énekművész, Cs. Kovács Eszter versmondó.

2000 Poroszló, Rendezvények Háza, egyéni. Megnyitotta: Vass Lajosné, dr. Kaposi Edit táncművész. Közreműködtek:

Benedek István író levele Cserőháti K. Istvánhoz

A hajdúszováti népi együttes, a poroszlói „Lila akác” népdalkör, Cs. Kovács Eszter versmondó.

2002 Badacsonytomaj, „Egry József” Művelődési Központ, egyéni. Közreműködtek a művelődési központ munkatársai. Kiállítás Kutasi Zoltán emlékére.

2002 Budapest, Magyarok Háza, Széchenyi Casino, egyéni. Megnyitotta: Dr. Feledy Balázs művészettörténész. Közreműködtek: Dinnyés József dalénekes, Gyöngy Virág versmondó, Sztankovics Béla és Raisz Borbála zeneművészek, Éliás Ádám és Szutor Ágnes.

2002 Pilisvörösvár, Művelődési ház, kollektív. Megnyitotta: Botzheim István polgármester.

2005 Debrecen, a Nagytemplom Kálvin terme, egyéni. Megnyitotta: Ozsváth Sándor a debreceni Kölcsey Ferenc Református Főiskola adjunktusa. Közreműködtek: Berkesi Sándor és a Kollégiumi Kántus kamarakórusa, Csegei Lilla versmondó.

2006 Debrecen, Református Kollégium. Gárdonyi Zoltán zeneszerző-zenetudós portréjának elhelyezése a Kántus próbatermében a zenepedagógus születésének 100. évfordulója alkalmából.

2007 Poroszló, Művelődési Ház, egyéni. Megnyitotta: Ozsváth Sándor adjunktus. Közreműködtek: a poroszlói „Lila akác” népdalkör, Gyöngy Virág versmondó.

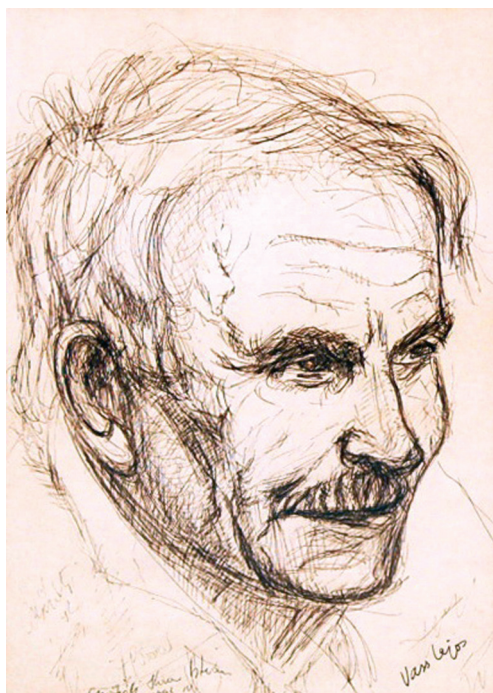
2007 Dorog, Eötvös Galéria, egyéni. Megnyitotta: Végh Péter magyartanár. Közreműködött: Dinnyés József dalénekes.

2008 „A Biblia évében” – a Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület csoportos tárlata, Pilisvörösvár, Művészetek Háza.

2009 Budapest, Magyarok Háza, Csontváry terem; egyéni kiállítás. Megnyitotta: Dr. Feledy Balázs művészeti író. Közreműködtek: László Zsuzsanna előadóművész és Kisbellér Annamária énekművész.

Festmények, grafikák

Portrék

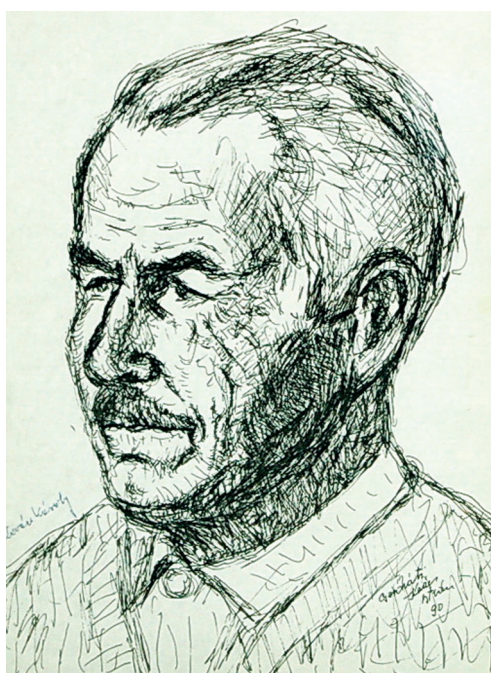
Vass Lajos zeneszerző, karnagy portréja –1992 (tollrajz)

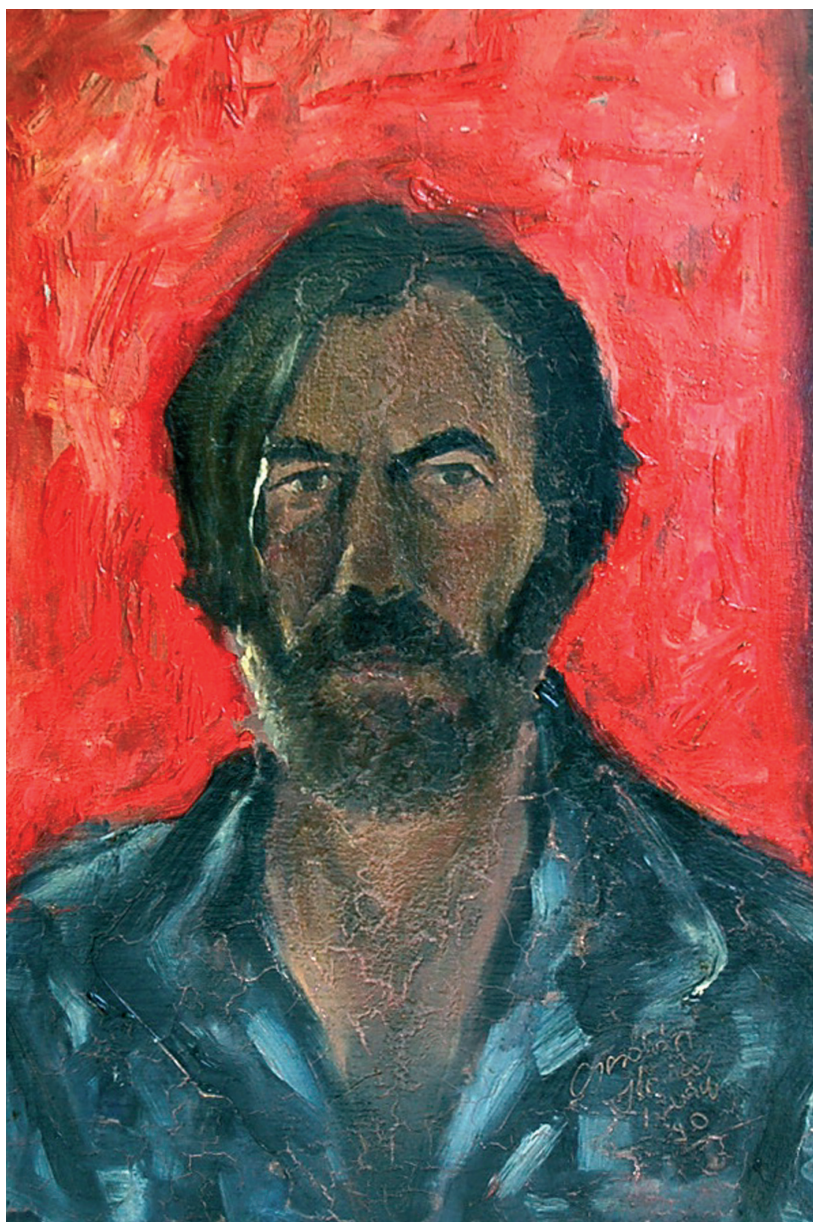
Önarckép – 2004 (olaj, vászon)

Bercz András ének-
művész, mesemondó
portréja – 2007 (tollrajz)

Édesapja portréja
– 1990 (tollrajz)

Önarckép – 1990 (olaj, fatábla)

Lázár Ervin író portréja
–1990 (tollrajz)

Szakonyi Károly író
portréja –1990 (tollrajz)

Poroszlói cigányember (Öreg Fecske) portréja
– 2002 (pasztell)

Dr. Baranyai Miklós főorvos
portréja –1990 (tollrajz)

Csoóri Sándor költő
portréja –1990 (tollrajz)

Berekfürdői lány –1976 (pasztell)

Csendéletek

Virágcsendélet – 2006 (olaj, vászon)

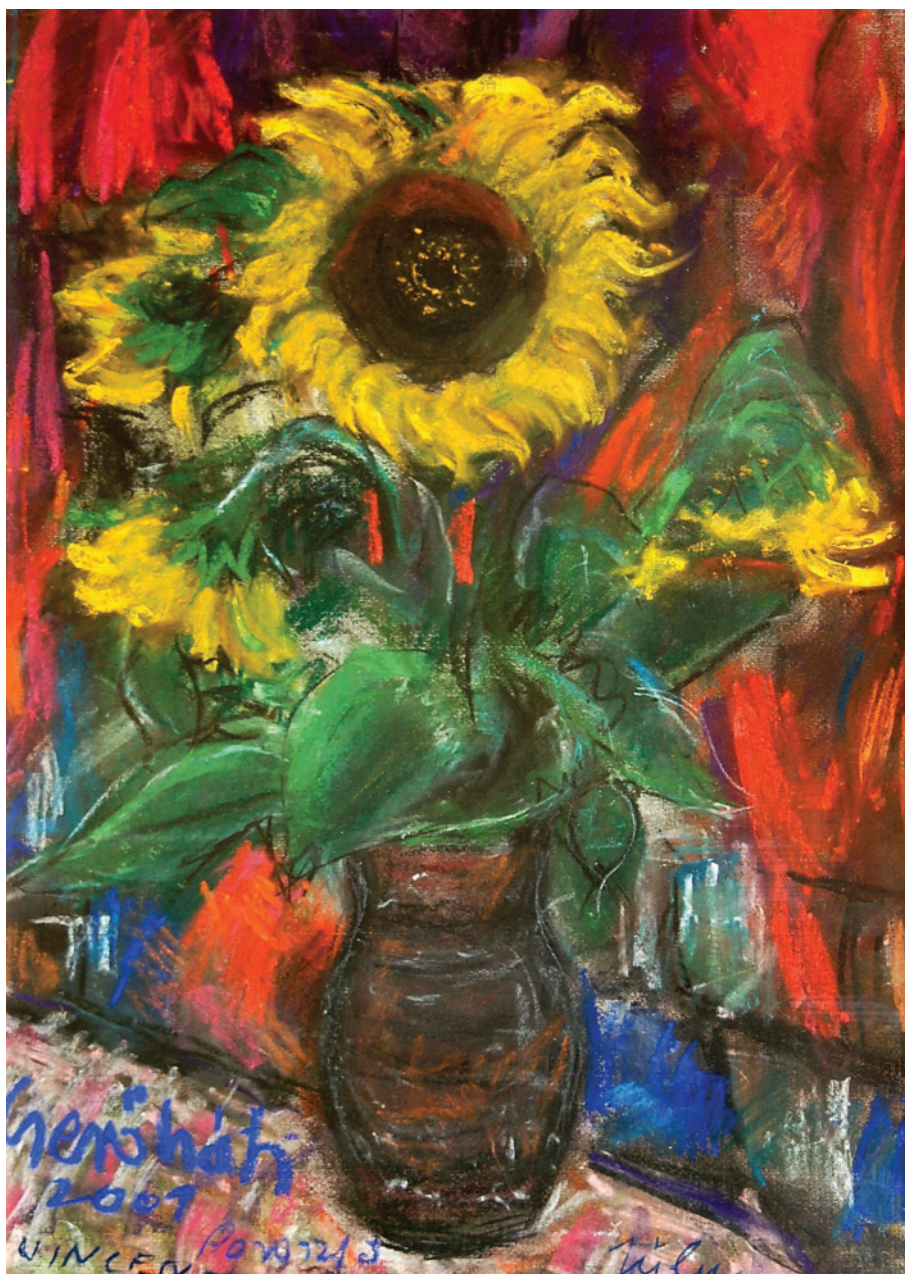
Őszi virágcsendélet – 2003 (olaj, vászon)

Mezei csokor – 1996 (olaj, vászon)

Pipacsos csendélet – 2004 (olaj, vászon)

Napraforgók Vincent emlékére – 2001 (pasztell)

Tájképek

Tatai horgásztó – 2003 (olaj, vászon)

Tisza-tó I. – 2006 (olaj, vászon)

Napfelkelte a Tisza-tónál – 2008 (olaj, vászon)

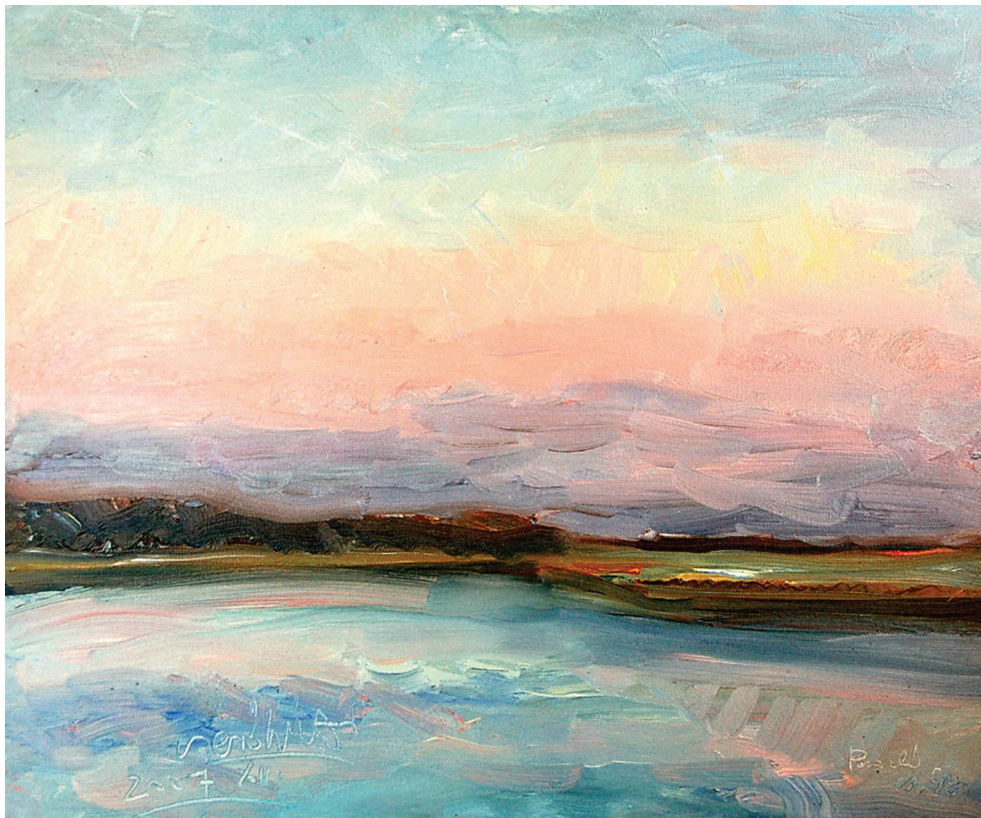
Tisza-tó – 2007 (olaj, vászon)

A Tisza-tó télen – 2006 (olaj, vászon)

A poroszlói Atlantisz – 2006 (olaj, vászon)

Tisza-tavi alkony – 2007 (olaj, vászon)

Pirkadat a Tisza-tónál – 2008 (olaj, vászon)

Tisza-tó III. – 2007 (olaj, vászon)

Poroszlói kertek alatt – 1990 (olaj, fatábla)

Kerecsendi táj – 1999 (pasztell)

